

Z P R A V O D A J

Vydává
Národní informační,
vzdělávací
a osvětové středisko
bezpečnosti práce
při Výzkumném ústavu
bezpečnosti práce, v. v. i.

www.suip.cz www.ceskyfocalpoint.cz
www.bozpinfo.cz www.vubp.cz

číslo 2/2019

DISKRIMINACE A NEROVNÉ ZACHÁZENÍ V KONTROLNÍ ČINNOSTI ORGÁNŮ INSPEKCE PRÁCE

Státní úřad inspekce práce a jednotlivé oblastní inspektoráty práce se již několik let zaměřují na kontroly rovného zacházení a zákazu diskriminace, v posledních letech se pak soustřeďují speciálně také na kontroly rovného odměňování mužů a žen, které probíhají mimo jiné v souvislosti s projektem známým pod názvem 22 % K ROVNOSTI.

V rámci tohoto projektu je tvořena metodika pro kontroly rovného odměňování mužů a žen, která má napomoci efektivnějšímu provádění kontrol v této oblasti. V současné době probíhají některé kontroly za účasti členů pracovní skupiny projektu jako přizvaných osob. Členy pracovní skupiny jsou nejen zástupci Státního úřadu inspekce práce, ale rovněž zástupci Kanceláře veřejné ochránky práva, odborníci na genderovou problematiku a experti na legislativu.

Kontroly v oblasti rovného zacházení a zákazu diskriminace jsou velmi specifickou kontrolní oblastí a zaměření kontrol se ve velké míře odvíjí od obsahu obdržených podnětů. Podnětů zaměřených do této oblasti obdrží orgány inspekce práce ročně přibližně 300. Nejčastěji se inspektoři setkávají s podněty poukazujícími na „šikanu“ na pracovišti, v menší míře pak obdržené podněty poukazují na vyloženě diskriminační jednání s uvedením konkrétního diskriminačního důvodu, který by byl stanoven v zákoníku práce. Inspektorát podatele podnětu vždy informuje o tom, jakým způsobem je s jeho podnětem naloženo, případně je podatel s ohledem na samotný předmět kontroly požádán o doplnění svého podnětu o další relevantní skutečnosti, které by mohly napomoci průběhu kontroly. Inspektoři mnohdy přistupují k osobnímu setkání s podatelem podnětu ještě před zahájením kontroly. Z hlediska dokazování a časové náročnosti jsou kontroly na úseku rovného zacházení jedny z nejsložitějších a nejnáročnějších. Inspektor je při kontrole povinen zjistit skutečný stav věci a doložit případné kontrolní zjištění potřebnými podklady, přičemž není zpravidla možné stavět na listinných dokladech nebo fotografiích (tak jako v jiných kontrolních oblastech), jelikož k poukazovanému jednání dochází mnohdy bez přítomnosti třetích osob a současně málokdy existují listinné doklady o daném jednání. Inspektoři pro zjištění skutečného stavu při těchto kontrolách využívají ve velké míře svého oprávnění dotazovat se zaměstnanců na pracovišti zaměstnavatele bez přítomnosti

dalších fyzických osob. Ve většině případů však inspektoři narážejí na nevěli či strach ostatních zaměstnanců hovořit o vztazích na pracovišti, nebo dokonce na záměrné zkreslování informací.

Mezi nejčastější kontrolní zjištění v oblasti rovného zacházení a zákazu diskriminace patří zejména nezajištění rovného zacházení se všemi zaměstnanci, pokud jde o jejich pracovní podmínky, odměňování, poskytování peněžitých plnění a plnění peněžitě hodnoty, odbornou přípravu a o příležitost dosáhnout funkčního či jiného postupu v zaměstnání a dále zjištění, že zaměstnavatel neposkytl všem zaměstnancům za stejnou práci či práci stejné hodnoty stejnou mzdu, plat nebo odměnu z dohody. Zjištění, kdy by zaměstnavatel porušil zákaz diskriminace, se v průběhu let objevuje spíše v řádech jednotek.

Ing. Karolína Menšíková
úsek inspekce PVP
Státní úřad inspekce práce

MZDA A PLAT

Oblastní inspektoráty práce v souladu s ustanovením § 5 odst. 1 písm. k) zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, poskytují zaměstnavatelům a zaměstnancům bezúplatně základní informace a poradenství týkající se ochrany pracovních vztahů a podmínek. V praxi se inspektoři velmi často setkávají s dotazy ohledně odměňování, přičemž tážajícím není zcela jasné, zda je odměňován mzdou nebo platem. Pojmy mzda a plat definuje ustanovení § 109 zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce.

Když např. vláda schválila zvýšení platů v sociálních službách o 23 %, začaly se množit dotazy zaměstnanců sociálních služeb, kteří na výplatních páskách 23% navýšení nenašli. Zvýšení se však těmto zaměstnancům netýkalo, neboť se jednalo o zaměstnance sociálních služeb mimo veřejný sektor (např. Charita, Diakonie), kteří nejsou odměňováni platem.

Chybná orientace v pojmech „mzda“ a „plat“ stále přetrvává, a to nejen mezi laickou veřejností, ale i mezi zaměstnavateli. Při kontrolách pracovněprávních vztahů

a podmínek se stává, že zaměstnavatel používá pojem „plat“, ačkoliv působí v podnikatelské sféře, a při kontrole předloží „platový výměr“, přestože zaměstnance odměňuje mzdou.

Hlavní rozdíl mezi mzdou a platem spočívá v tom, zda jsou zaměstnanci odměňováni ze soukromých nebo veřejných zdrojů. Zaměstnanci veřejného sektoru (např. úřady, obce, kraje, příspěvkové organizace apod.) jsou odměňováni z veřejných zdrojů, tudíž platem. Plat určuje zaměstnavatel, přičemž zařadí zaměstnance do platové třídy 1 až 16 dle nejnáročnější práce, která je po zaměstnanci požadována a do platového stupně 1 až 12 dle dosažené praxe. Zaměstnanci, které zaměstnavatel odměňuje ze soukromých zdrojů (podnikatelská sféra), jsou odměňováni mzdou a jsou zařazeni do 8 skupin podle složitosti, odpovědnosti a namáhavosti vykonávaných prací.

Odměňování v tzv. podnikatelské sféře je založeno převážně na smluvním

principu, zatímco způsob poskytování platu a jeho výše je upravena zákonem a prováděcími nařízeními, přičemž od těchto norem se nelze smluvně odchýlit.

Odměňování zaměstnanců zároveň plní řadu funkcí, které se prolínají. **Alimentační funkce mzdy** – mzda zajišťuje potřebné životní náklady zaměstnanců. Je zajišťována řadou pracovněprávních institutů, jako např. minimální a zaručená mzda, splatnost mzdy, výplata mzdy, náhrady při překážkách v práci, ochrana mzdy před neoprávněnými srážkami. **Regulační funkce mzdy** – na trhu práce se regulační funkce mzdy projevuje v podobě tržního mechanismu. Projeví-li se v určitém období nedostatek odborníků některé profese, začne působit tržní mechanismus, neboť převažuje poptávka před nabídkou. Tento stav zvýší nabízenou mzdu a v důsledku toho zájem o uplatnění v této profesi. **Kompenzační funkce mzdy** – působí v situacích, kdy je zaměstnanci kompenzo-

vána určitá nevýhoda z výkonu práce, např. fyzicky namáhavá práce, vykonávaná ve zdraví škodlivém pracovním prostředí, práce ve svátek, v noci, ve vícesměnných nebo nepřetržitých provozech apod. **Stimulační funkce mzdy** – jeden z neúčinnějších nástrojů řízení pracovního procesu. Spočívá v dostatečné finanční motivaci zaměstnanců k co nejkvalitnějším výkonům. Pokud má zaměstnavatel dobře propracovaný vnitřní mzdový systém, má k dispozici i nástroj k dosažení produktivního a kvalitního výkonu práce zaměstnanců. Pojmy „mzda“ a „plat“ tak vyjadřují typ odměny, která je zaměstnancům poskytována za jimi vykonanou práci, a to v pracovním poměru. Nicméně rozdíl v těchto pojmech spočívá ve zdrojích, ze kterých jsou poskytovány (tj. buď ze zdrojů veřejných, či soukromých).

Bc. Hana Krejčová
inspektorka oddělení inspekce PVP
Oblastní inspektorát práce
pro Ústecký kraj a Liberecký kraj

BEZPEČNOST PRÁCE V DŘEVOZPRACUJÍCÍM PRŮMYSLU

Z kontrolní činnosti v roce 2018 zaměřené především na stav a úroveň dodržování bezpečnostních předpisů při práci v dřevozpracujícím průmyslu bylo zjištěno, že u zaměstnavatelů s menším počtem zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných (dále jen OSVČ) dochází velmi často k podcenění pracovního rizika a nedodržování pracovních postupů. V případě některých OSVČ byly tyto nedostatky shledávány nejčastěji v souvislosti s neznalostí právních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (dále jen BOZP) a přesvědčením, že se na ně tyto požadavky nevztahují. Cílem tohoto příspěvku je seznámit čtenáře se zákonnými povinnostmi na úseku zajištění bezpečnosti práce při práci v dřevozpracujícím průmyslu.

Základní požadavky k zajištění BOZP na dřevoobráběcích strojích jsou uvedeny ve vyhlášce č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, a v NV č. 378/2001 Sb., kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí.

V § 3 NV č. 378/2001 Sb. stanovuje pro dřevoobráběcí stroje minimálními požadavky na jejich bezpečný provoz. Rovněž stanovuje, že zařízení se smí používat pouze k účelům a za podmínek, pro které je určeno, v souladu s provozní dokumentací (návod k obsluze stroje). Zaměstnavatel rovněž může stanovit další požadavky na bezpečnost místním provozním bezpečnostním předpisem (dále jen MPBP), např. není-li k dispozici provozní dokumentace stroje,

a to minimálně v rozsahu daném normovou hodnotou, čímž se rozumí požadavky relevantní české státní normy (dále jen ČSN). ČSN tedy poskytuje pro jednotlivé typy dřevoobráběcích strojů minimální specifické požadavky, a to jak na bezpečnost používání strojů, tak na bezpečnost prováděných pracovních postupů, včetně případného používání pracovních pomůcek. Každý stroj tedy musí být vybaven návodem k obsluze stroje nebo MPBP.

Obsluha, aby mohla bezpečně provozovat dřevoobráběcí stroje a zařízení, musí být zdravotně způsobilá a mít odborné vědomosti (minimálně v rozsahu, který je uveden v návodu k obsluze stroje nebo MPBP). V některých případech je rovněž vyžadována praxe při obsluze stroje. V této souvislosti je nutné zdůraznit, že zaměstnavatel má na základě požadavku § 103 zákona č. 262/2006 Sb. povinnost zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění BOZP, které doplňují jejich odborné předpoklady a požadavky pro výkon práce, které se týkají jimi vykonávané práce a vztahují se k rizikům, s nimiž může přijít zaměstnanec do styku na pracovišti, na kterém je práce vykonávána. Seznámení s návodem k obsluze stroje či MPBP ke konkrétnímu stroji či zařízení, na kterém obsluha pracuje, je přitom nezbytným naplněním výše uvedeného legislativního požadavku. V souvislosti s vyhodnocením rizik je nutné s ohledem na nebezpečí zpětného vrhu přijmout opatření a vybavit obsluhu krátkou vyztuženou zástěrou na ochranu břišní části těla.

Základní bezpečnostní požadavky pro práci na dřevoobráběcích strojích:

- Obsluha musí být zaškolená a zacvičena a dodržovat doporučení výrobce.
- Neodstraňovat ze stroje bezpečnostní zařízení a při práci používat předepsané osobní ochranné pracovní prostředky.
- Zkontrolovat správné upnutí a nastavení nástroje. Při výměně nástroje zajistit stroj proti nežádoucímu spuštění.
- Stroje s posuvem materiálu musí mít zařízení proti nebezpečnému vyvrstvení obráběného materiálu (zpětnému vrhu).
- Materiál se nesmí do řezu tlačit tělem a obsluha nesmí stát v rovině kotouče.
- Při dořezávání a obrábění krátkého materiálu (méně než 400 mm) používat přípravky s držadly.
- Piliny, třísky a jiný odpad ze stolu stroje se dovoluje za chodu nástroje odstraňovat pouze s použitím vhodné pomůcky.
- Nebrzdit doběh pohyblivého se nástroje rukou nebo pomocí jiného předmětu a nevzdalovat se od stroje, pokud není vypnutý a pokud se nástroj pohybuje.
- Zpracovávat pouze materiál bez kovových nebo jiných částí.
- Obsluha musí používat upnutý pracovní oděv, který nesmí mít volné části, jež by mohly být vtáženy rotujícími částmi stroje (je zakázáno nošení řetízku, prstýnků apod.). Při ručním posuvu materiálu na kotoučových pilách se nesmí používat rukavice.

Ing. Radek Lant
úsek inspekce BOZP
Státní úřad inspekce práce

NOVINKY V OBLASTI ZASTŘENÉHO ZPROSTŘEDKOVÁNÍ ZAMĚSTNÁNÍ

Zákonem č. 206/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, bylo do českého právního systému s účinností ode dne 29. 7. 2017 ukotveno ustanovení, které nově definuje zastřené zprostředkování zaměstnání. Podle této definice se pro účely zákona o zaměstnanosti rozumí zastřeným zprostředkováním zaměstnání činnost právnické osoby nebo fyzické osoby, spočívající v pronájmu pracovní síly jiné právnické osobě nebo fyzické osobě, aniž by byly dodrženy podmínky pro zprostředkování zaměstnání podle § 14 odst. 1 písm. b) uvedeného zákona.

Kontrola zastřené zprostředkování zaměstnání Oblastním inspektorem práce pro Královéhradecký kraj a Pardubický kraj se sídlem v Hradci Králové se zejména v roce 2018 a současně i v roce 2019 stala, vedle kontroly umožnění výkonu nelegální práce, jednou ze stěžejních kontrolních oblastí zákona o zaměstnanosti. Při kontrolách zastřené zprostředkování zaměstnání v roce 2018 a v roce 2019 docházelo zejména k těm situacím, kdy se kontrolované osoby, označované jako „poskytovatelé“, snažily zastřít skutečný pronájem pracovní síly uzavíráním různých forem obchodněprávních, popř. občanskoprávních, závazkových vztahů s právníky, popř. s podnika-

jícími fyzickými osobami, označovanými jako „objednatelé“ (ve skutečnosti vystupujícími v pozici „uživatele“), např. uzavíráním „Rámcových smluv o dílo“, „Smluv o dílo“, „Smluv o kooperaci“, „Smluv o spolupráci“ apod.

Nabytím účinnosti shora uvedené novely zákona o zaměstnanosti dochází při kontrolách ke zjištění, že zaměstnanci kontrolovaných osob, popř. „dodaní“ zaměstnanci od jiných podnikatelských subjektů či „dodané“ osoby samostatně výdělečně činné, vykonávají pracovní činnost společně se zaměstnanci „objednatelé“, a to bez možnosti

rozlišení „kdo jakou činnost v daném okamžiku vykonává“. Mezi kontrolovanými osobami dochází k uzavírání nájemních smluv, kdy si „poskytovatel“ od „objednatelé“ pronajímá část výrobních prostor a prostředků, kde formálně realizuje „svoji výrobní činnost“. Rozhodující skutečností pro odhalení zastřené zprostředkování zaměstnání je zjištění a prokázání, že dochází k zadávání úkolů a následnému kontrolování „dodaných“ fyzických osob ze strany „objednatelé“.

Nově se při kontrolách rovněž objevuje tzv. řetězení soukromoprávních smluv mezi jednotlivými subdodavateli, kdy hlavním smyslem této činnosti je zastřít pronájem pracovní síly a skrytá odpovědnost za toto jednání. V těchto případech se převážně jedná o zastřené přidělení občanů Ukrajiny, vykonávajících na území České republiky pracovní činnost na základě víz vydaných Polskou republikou. Rozkrývání těchto nelegálních aktivit je velice náročné, přičemž vyžaduje od kontrolního orgánu velice sofistikovaný přístup a významné pensum času. Oblastnímu inspektorátu práce pro Královéhradecký kraj a Pardubický kraj se v roce 2018 podařilo odhalit 21 takovýchto případů, kdy bylo zastřené zprostředkováno celkem 120 osob a za období leden až březen 2019 14 případů, kdy bylo zastřené zprostředkováno celkem 87 osob. Za spáchání přestupku spočívajícího v zastřené zprostředkování zaměstnání lze uložit pokutu až do výše 10 000 000 Kč, nejméně však ve výši 50 000 Kč.

Ing. Roman Řehoř
inspektor inspekce NLZ
Oblastní inspektorát práce
pro Královéhradecký kraj
a Pardubický kraj

NEDOSTATKY V BEZPEČNOSTI PRÁCE ZJIŠŤOVANÉ PŘI PROVOZU PLYNOVÝCH ZAŘÍZENÍ V PĚSTITELSKÝCH PÁLENICÍCH

Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj provedl od srpna 2018 do února 2019 v Olomouckém kraji celkem 14 kontrol se zaměřením na bezpečnost práce při provozování pěstitelských pálenic, kde pro otop destilačních kotlů je používán zemní plyn. Celkem bylo zjištěno 230 nedostatků, tj. cca 16,4 zjištěných nedostatků na kontrolu.

Ve většině pěstitelských pálenicích jsou provozovány destilační kotle o jmenovitém výkonu jednoho kotle nad 50 kW nebo celkovém jmenovitém výkonu nad 100 kW. Všechny destilační kotle byly v provedení B, tj. otevřený spotřebič, který odebírá spalovací vzduch z prostoru, v němž je umístěn, a od kterého se spaliny odvádí do vnějšího ovzduší spalínovou cestou.

Nejčastěji zjišťovaným nedostatkem byl chybějící přívod vzduchu pro spalování a větrání nebo přívod vzduchu nebyl zajištěn dostatečným otvorem.

Dalším častým nedostatkem byla instalace ventilátoru, který způsoboval v daném prostoru podtlak a narušoval tak přirozený tah komínového tělesa, a tím i bezpečný odvod spalin vzniklých spalováním zemního plynu. Zaměstnanci a zákazníci pěstitelské pálenice tak byli vystaveni riziku otravy oxidem uhelnatým, který má tragické důsledky. Provozovatelé pěstitelských pálenic neprováděli kontroly ovzduší na přítomnost oxidu uhelnatého nejméně 1x měsíčně z důvodu, že na pracovišti nebyly měřicí přístroje na jeho zjišťování.

Na destilačních kotlích jsou používány plynové pryžové hadice s prošlou dobou použitelnosti, jsou instalovány v prostoru, kde jsou tepelně namáhány. Potrubí plynovodu není opatřeno ochranou proti korozi, potrubí plynovodu při průchodu stavební konstrukcí není uloženo do chráničky nebo ochranné trubky.

Součástí provozu pěstitelské pálenice jsou i vyhrazená elektrická zařízení. Kontrolami bylo zjištěno, že v některých případech je obsluha vystavena riziku úrazu elektrickým proudem z důvodu přístupu k živým částem zařízení, která jsou pod napětím.

Při kontrole dokumentace bylo zjištěno, že provozovatelé nestanovili termíny, lhůty a rozsah kontrol, zkoušek a revizí u provozovaných zařízení, nezpracovali místní provozní řády pro provoz vyhrazeného plynového zařízení. Provozovatelé pěstitelských pálenic neprovádí předepsané kontroly

(1x ročně) a revize (1x za 3 roky) vyhrazených plynových zařízení ve stanovených lhůtách a kontroly spalinových cest nejméně 1x ročně.

V několika případech obsluha destilačních kotlů se jmenovitým výkonem nad 50 kW nebyla přezkoušena revizním technikem příslušného rozsahu osvědčení.

Při kontrole dokumentace vyhrazeného elektrického zařízení bylo zjištěno, že provozovatelé pěstitelských pálenic nemají vypracován dokument „Protokol o určení vnějších vlivů“, na základě kterého se stanovují lhůty provádění revizí elektrického zařízení.

Provozovatelé pěstitelských pálenic v několika případech neměli žádnou dokumentaci o vyhledávání rizik a přijímání opatření k jejich eliminaci. V pěstitelských pálenicích jsou zejména tato rizika: otrava oxidem uhelnatým, popálení, výbuch, úraz elektrickým proudem, uklouznutí, upadnutí atd.

Kontroly se zaměřily na pěstitelské pálenice poprvé. Vzhledem k závažným zjištěním budou kontroly pokračovat i v letošním roce.

Ing. Pavel Dohnal
inspektor oddělení inspekce BOZP
Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj
a Olomoucký kraj

(NE)BEZPEČNÝ SVĚT CHEMIE – výtvarná soutěž pro děti a mládež zná vítěze

Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i., ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí uspořádal v prvním čtvrtletí tohoto roku další z již tradičních dětských výtvarných soutěží. Nová soutěž dostala název (NE)BEZPEČNÝ SVĚT CHEMIE, protože tematicky vycházela ze záměrů kampaně Evropské agentury pro BOZP na období 2018–2019 s názvem Zdravé pracoviště má nebezpečné látky pod kontrolou. Cílem těchto akcí je zvýšit povědomí o nebezpečných látkách a o rizicích, která představují, a věnovat pozornost účinnému řízení rizik a osvědčeným (a správným) postupům při zacházení s těmito látkami.

Do soutěže se přihlásilo 71 školských zařízení, přijato bylo 251 soutěžních příspěvků. Hodnotící komise vybrala 5 vítězů z každé kategorie (6 až 10 let a 11 až 16 let). Ceny vítězům byly předány dne 22. 5. 2019 v rámci 5. národní konference „Bezpečnost a ochrana zdraví ve školství ČR – aktuální témata 2019“, která se uskutečnila v Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR. Ceny si odnesly také školy a školská zařízení, která se umístila na 1. místě v dané věkové kategorii, a rovněž pedagogové, kteří přispěli k úspěchu mladých tvůrců a přihlásili je do soutěže.

Přehled vítězů:

I. kategorie

1. místo: **Leona Španková**, MŠ, ZŠ a Dětský domov, Široká 484/42, Ivančice
(pedagog:) **Lenka Věchetová**
2. místo: **Marie Průšová**, ZŠ, 28. října 1, Příbram
(pedagog:) **Mgr. Petra Volfová Zemanová**
3. místo: **Klára Hanzlová**, ZŠ, V Rybníčkách 31, Praha 10
(pedagog:) **Mgr. Alena Kolmanová**
4. místo: **Sára Ekrťová**, ZUŠ, nám. Zachariáše z Hradce 71, Telč
(pedagog:) **Mgr. Pavla Doležalová**
5. místo: **Aneta Andresová**, ZŠ a MŠ, Dvorského 33, Olomouc
(pedagog:) **Mgr. Ilona Andrýsková**

II. kategorie

1. místo: **Kristýna Puchýřová**, ZŠ, Sokolovská 328, Liberec
(pedagog:) **Mgr. Lada Slabá**
2. místo: **Antonie Šebková**, ZŠ, Aloisina výšina 642, Liberec
(pedagog:) **Mgr. Radko Hodbod'**
3. místo: **Vojtěch Doležel**, ZŠ a MŠ Jimramov
(pedagog:) **Mgr. Svatava Hejtmánková**
4. místo: **Nela Veselková**, Dětský domov, ČSA 817, Budišov nad Budišovkou
(pedagog:) **Bc. Drahoslava Mikulenkova**
5. místo: **Julie Matulová**, ZUŠ, Kostelní 428, Dobruška
(pedagog:) **Petra Žďánská**

Mgr. Alena Horáčková
Výzkumný ústav bezpečnosti práce, v. v. i.